

ISSN 2413-2284 (Print)

ISSN 2413-2292 (Online)

<https://doi.org/10.26661/CBNN-2413-2284>

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК:
НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ЩОРІЧНИК
НИЖНЬОЇ НАДДНІПРЯНЩИНИ

**Випуск 40. Том 2
(2019)**

CULTUROLOGICAL BULLETIN:
SCIENCE AND THEORETICAL YEARBOOK OF
NYZHNIYA NADDNIPRIANSHCHYNA
(THE LOWER DNIEPER UKRAINE)

**Issue 40. Volume 2
(2019)**

**КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ
ВЕСТНИК:**
НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЕЖЕГОДНИК
НИЖНЕГО ПРИДНЕПРОВЬЯ

**Выпуск 40. Том 2
(2019)**

2019

Журнал засновано у 1994 році
Засновник та перший головний редактор – **Воловик Віталій Іванович** (1994-2017)
Засновник видання: **Запорізький національний університет**
Свідоцтво про держреєстрацію: **серія 33 КВ №15437-4009 ПР** від 19.06.2009 р.

Збірник затверджений як фахове видання з філософії
(Наказ Міністерства освіти і науки України № 747 від 13.07.2015, Додаток 17).

Голова міжнародної редакційної колегії: *Фролов М.О.*, доктор історичних наук, професор.

Головний редактор: *Лепський М.А.*, доктор філософських наук, професор.

Заступник голови міжнародної редакційної колегії: *Васильчук Г.М.*, доктор історичних наук, професор.

Заступник головного редактора: *Бутченко Т.І.*, доктор філософських наук, доцент.

Відповідальні секретарі: *Скворець В.О.*, доктор філософських наук, доцент; *Кудінов І.О.*, кандидат філософських наук, доцент.

Редакційна колегія (Україна):

Бех В.П...... доктор філософських наук, професор;

Воронкова В.Г...... доктор філософських наук, професор;

Глазунов В.В...... доктор філософських наук, доцент;

Додонов Р.О...... доктор філософських наук, професор;

Жадько В.А...... доктор філософських наук, професор;

Краснокутський О.В...... доктор філософських наук, доцент;

Кривега Л.Д...... доктор філософських наук, професор;

Мурзін В.Ю...... доктор історичних наук, професор;

Таран В.О...... доктор філософських наук, професор;

Утюж І.Г...... доктор філософських наук, професор.

Шавкун І.Г...... доктор філософських наук, професор.

Чайка І.Ю...... доктор філософських наук, доцент.

Іноземні члени редакційної колегії:

Клец Лешек..... доктор філософії, професор (Республіка Польща);

Сичакова-Беблава Емілія..... доктор філософії, професор (Республіка Словачія).

Таббс Девід..... доктор філософії, професор (США);

Усов Павло Геннадійович..... доктор політичних наук, доцент (Республіка Білорусь);

Шишляк Томаш..... кандидат політичних наук (Республіка Польща).

Випуск № 40 (2) рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Запорізького національного університету, протокол № 5 від 27 грудня 2019 р.

Рецензенти:

В.І. Додонова – доктор філософських наук, професор;

В.І. Палагута – доктор філософських наук, професор.

Адреса редакції: 69600, м. Запоріжжя, МСП-41, вул. Жуковського, 66.

К 906 **Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни** / Гол. ред. М.А. Лепський; Запорізький національний університет. – Запоріжжя: КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. 160 с.

<https://doi.org/10.26661/CBNN-2019-2-40-160>

ЗМІСТ

Лепський М.А., Дударєва І.В. <i>Культурні коди та функціональні смисли поліцентризму міста (на прикладі Празького експедиційного рейду 2019 року).....</i>	<i>12</i>
Бєлякова К.О. <i>Методологічні засади процедури і шляхи концептуалізації в соціогуманітарній науці .....</i>	<i>22</i>
Велієв П.Т.О. <i>Критична геополітика як нова парадигма геополітичних досліджень.....</i>	<i>31</i>
Велієв Ф.Т.О. <i>Азербайджанська соціальність: сутнісні характеристики.....</i>	<i>38</i>
Глазунов В.В. <i>Олігархічна матриця відкриття ринку землі: можливості та загрози.....</i>	<i>44</i>
Горбенко В.С. <i>Предметне поле світогляду миротворення у філософських концепціях ХХ століття .....</i>	<i>58</i>
Додонов Р.О., Александрова О.С., Завадський В.М., Віннікова Н.М. <i>Peace Education: європейський досвід і національна спроможність підтримки депресивних груп.....</i>	<i>65</i>
Ель Гуессаб Карім <i>Соціокультурна детермінація становлення арабського ареалу.....</i>	<i>75</i>
Зінкевич В.І. <i>Когнітивний аналіз як засіб дослідження життєвого циклу індустріальної освіти .....</i>	<i>81</i>
Кривега Л.Д. <i>Людина в сучасному медіапросторі .....</i>	<i>87</i>
Кудінов І.О., Скворець В.О. <i>Трансформація моделі соціального управління у пост-радянській Україні.....</i>	<i>92</i>
Мальцев О.В. <i>Ключовий навик епохи: філософський та історико-психологічний аналіз .....</i>	<i>101</i>
Ортіна Г.В., Єфіменко Л.М., Вороніна Ю.Є. <i>Філософія сталого розвитку як вектор соціально-відповідального партнерства держави, бізнесу і громадянського суспільства.....</i>	<i>111</i>
Повзло О.М. <i>Викладання філософії: чи достатньо наукового підходу?.....</i>	<i>118</i>
Подмазін С.І. <i>Соціальні та індивідуальні складові феномену інтернет-залежності .....</i>	<i>125</i>
Сепетий Д.П. <i>Значення та методологічна специфіка філософії в перспективі критичного раціоналізму.....</i>	<i>131</i>
Сосуновський В.С. <i>Територіальна громада в Україні: перспективи змін.....</i>	<i>139</i>
Утюж І.Г., Спиця Н.В. <i>Ренесанс соціогуманітарного знання в сучасній науці та освіті.....</i>	<i>144</i>
АВТОРСЬКА ДОВІДКА.....	<i>151</i>
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ.....	<i>157</i>

© Утюж І.Г.

доктор філософських наук, професор, зав. кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету
(м. Запоріжжя, Україна)
utyh13@ukr.net

© Спиця Н.В.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету
(м. Запоріжжя, Україна)
nspitsa@meta.ua

РЕНЕСАНС СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ ТА ОСВІТІ

Анотація. В даній статті запропоновано дослідження деяких причинно-наслідкових зв'язків, що приводять сучасне суспільство до ренесансу гуманітаристики в науці та освіті. Автори розкривають нові тенденції розвитку наукового пізнання в сучасному світі, які логічно впливають і на зміни в системі освіти. Доводиться, що як наука, так і практика зазнають кардинальних змін, які відроджують актуальність того, що ще в середині минулого століття, здавалося безповоротно застарілим архаїзмом для багатьох – гуманітаристики (під даним терміном ми маємо на увазі сукупність гуманітарних дисциплін, що вивчають людину, людство і Всесвіт в цілому, в якому людина існує). Згідно з такою тенденцією, сам інститут вищої освіти опиняється в епіцентрі трансформацій, які абсолютно змінюють положення гуманітарних дисциплін в освіті і науці. Зазначається, що сучасний університет повертається до того, з чого він колись народився, як середньовічна вища школа – до філософії, в першу чергу.

Ключові слова: гуманітаристика, соціогуманітарні дисципліни, синтетична методологія, проєктивні науки, техногуманізм, антитехнізм, постгуманізм.

Сучасні реалії дещо змінюють ситуацію з гуманітарними науками в освіті, які завжди залишались для людства методологічним регулятивом, гарантували можливість передбачити майбутні зміни, пристосуватись та вижити, при тому, що гомеостаз суспільства буде збережено. Якщо вважати, що сьогодні можна розуміти з позиції інформаційного підходу, то можна сказати, що філософські, соціогуманітарні знання дозволяють суспільству розібратися з інформацією, яка безпосередньо вказує на те, як людині реагувати на імпульси, задані зовнішнім середовищем, як діяти і чого очікувати. «Які гіпотези існування, онтологічні постулати, моделі соціальної реальності прийняти, залежить від масштабу особистості, її професійної кваліфікації, відчуття життя, пошукової стратегії та інтуїції. Саме такого професіонала, особистість – як вищу соціальну цінність – повинен готувати сучасний університет, сучасна освіта – фундаментом якої і повинні стати соціогуманітарні дисципліни» [1, с. 100].

В даній статті пропонуємо розкрити головні причинно-наслідкові зв'язки, які приводять сучасне суспільство до запиту на відродження філософського, соціогуманітарного знання в науці та освіті, спробуємо прогнозувати як саме буде виглядати соціогуманітаристика

найближчим часом в рамках сучасної освіти з акцентом на вищій медичній освіті.

В середині 90-х років минулого століття світ побачила робота Джона Хоргана «Кінець науки», де автор замислюється над тим, що науки у «чистому вигляді» просто не може більше існувати, адже все найважливіше вже відкрито. Виникає ідея, що для підтримки наукового прогресу стане необхідним витратити все більше сил та коштів, що людські ресурси все ж таки мають свою межу, та не в змозі безкінечно насичувати науку, а, відповідно, прогрес не може продовжуватись безкінечно. «Коли ставляться питання, на які наука не може відповісти, сильні вчені можуть продовжувати пошук в гіпотетичному режимі, який я називаю іронічною наукою, навіть після того, як емпіричній науці – науці, яка відповідає на питання, – прийде кінець» [2, с.51].

Ми не наполягатимемо на такій позиції, оскільки питання навряд чи вирішуване і є чисто гіпотетичним, але можемо передбачити, що доля правди в цій ідеї має місце. Якщо основні універсальні закони Всесвіту вже відомі людству, логічно виникає питання – що далі? Швидше за все, приходить час, коли «пазли» головоломки наукового знання багато разів збиратимуться наново, створюючи, як калейдоскоп, нові картини

світу, нові підходи і, відповідно, нові дисципліни. «Незалежно від того, як далеко зайде емпірична наука, наша уява завжди в змозі піти далі» [2, с.51].

Всі, хто має яке-небудь відношення до науки впродовж останніх (як мінімум) 50 років обговорюють, беруть участь і створюють міждисциплінарні контексти наукового знання. Давно введені в університетські програми дисципліни, явлені світу, як симбіоз з двох і більше наук. Але цей процес продовжується і відкриває все нові можливості збірки, синергії знань, отриманих у різних сферах.

Виникає ще одне питання – хто є диригентом цього дивного оркестру нових міждисциплінарних напрямів, хто може максимально продуктивно формувати і направляти ці нові структури?

На це питання береться відповідати в своїх роботах Михайло Епштейн, який стверджує, що проєктивність переживає стрімкий підйом. Що цікаво, часто проєктом стає навіть те, що раніше вважалося незмінною даністю.

«Вчені вважають, що їх «народження», точніше, синтез допоможе створити єдину теорію фізичних сил і взаємодій. Так теорія з «об'єктивної» стає «проєктною», тобто передбачає своє добудовування майбутньою практикою» [3, с.110].

Якщо раніше вчені працювали з передзаданою їм природою реальністю, то в останні десятиліття картина світу значно змінилася. Причиною тому стали комп'ютерні технології і наявність можливості створювати симуляції природних процесів, більш того, створювати абсолютно нові реальності, які до цього часу не існували. Тобто, замість роботи з єдиною реальністю, людство отримало можливість умножати, розвивати і видозмінювати реальності. Можливість створювати «штучне життя» розширює набір явищ, що вивчаються, та, відповідно, вимагає розширення методології.

Питання створення синтетичної методології, конче необхідної для науки нашого часу, досить актуальне, оскільки дає можливості збирати, сполучати базові компоненти по-новому і, в принципі, являє собою єдино можливий шлях для вивчення того, що може/могло б статися. Адже саме синтетичні дисципліни, як стверджує М. Епштейн, є вже навіть не найближче майбутнє, а конкретне сьогоднішнє нашої науки. Науковий світ прагне перейти від знань того, що було, до знань того, чого ще не було. Відповідно, дослідження в синтетичних науках постає паралельно із створенням предмету дослідження.

Виходячи з вищевикладеного, ми бачимо абсолютно нову картину розвитку наукового

пізнання в сучасному світі, яка логічно впливає і на зміни в системі освіти (ті, що вже відбулися, плануються, або лише формуються на теоретичному рівні). Серед найбажаніших навичок 21 століття працедавці віддають перевагу зовсім не величезному бажаю знань зі своєї галузі, а абсолютно іншим речам. Креативне мислення, уміння кооперувати з іншими співробітниками, адаптивність до нових умов (нової інформації, нових методів, нових соціальних змістів та ін.), ініціативність, уміння отримувати і аналізувати інформацію, допитливість – називають основними навичками виживання в сучасному світі науки і бізнесу. Що особливо цікаво, до даних навичок приєднуються так звані «м'які навички», не менш бажані для потенційних працівників, – навички комунікації, інтелектуальна обдарованість, упевненість, навички планування, чесність і, навіть, просто добра вдача. Професор університету Мельбурну і керівник міжнародного наукового проєкту з оцінювання та викладанням навичок і компетенцій 21 століття Патрік Гріффін стверджує, що ключовими навичками вже сьогодні і на найближче майбутнє є уміння мислити, критично мислити, уміння самостійно шукати інформацію та уміння знаходити нестандартні рішення, підстроюватися під всілякі ситуації. У даному контексті, знову ж таки понад усе, постає таке поняття, як творчість – сучасна людина просто зобов'язана бути творчою, щоб бути готовою стикатися з нестандартними ситуаціями, які виникають знов і знов, щоб створювати і проєктувати нові реальності самому.

Отже, і наука, і практика зазнають кардинальних змін, які відроджують актуальність того, котре ще в середині минулого століття, здавалося безповоротно застарілим архаїзмом для багатьох – гуманітаристики (під даним терміном ми маємо на увазі сукупність гуманітарних дисциплін, що вивчають людину, людство і Всесвіт в цілому, в якому людина існує). Згідно з такою тенденцією, сам інститут вищої освіти опиняється в епіцентрі трансформацій, які абсолютно змінюють положення гуманітарних дисциплін в освіті і науці. Сучасний університет повертається до того, з чого він колись вийшов, як середньовічна вища школа, – повертається до філософії, в першу чергу.

Коли накопичуються знання в природничих науках, коли техніка стає невід'ємною частиною нашого життя, змінюється баланс «першої» і «другої» природи, людського і технічного. «Друга» природа активно домінує і витісняє все природне, людське.

Поки не існувало можливості створювати синтетичне буття на основі комп'ютерних

технологій, все ще здавалося безболісним і не небезпечним, але впровадження в життя нової його форми – віртуальної, створення штучного життя, стало крайньою точкою усвідомлення критичного положення людини в сучасному світі. Нарешті, як філософи, так і вчені приходять до чіткого розуміння необхідності відродити гуманітаристику для того, щоб, по-перше, розібратися в проблемі, знайти шляхи вирішення і визначити вектори подальшого розвитку всього людства. У даній ситуації спрацьовує важливе правило: чим більше техніки з'являється в сучасному світі, тим більш шанобливо необхідно ставитися до людини, тим важливішим стає все, що підтримує в нас людське.

У разі ігнорування гуманітаристики в освіті, що автоматично веде до її ігнорування в науці і суспільстві в цілому, світ, швидше за все, вийде на вектор транс-, а конкретніше пост-гуманізму, чи, взагалі, антигуманізму, що на думку А. Бадью можна назвати «порнографією теперішнього». Що, у свою чергу, означає кінець людини.

Дегуманізація різних сфер діяльності – це не просто підміна цінностей та етики аспектами науково-технічного прогресу, це руйнування смислів, відхід від розуму, етики та моралі, відсутність співпереживання і співчуття, винесення людини і людського «за дужки» – це позбавлення моральних людських якостей в реальності. У цьому сенсі людина розглядається як та сама «машина», проте, яка володіє інтелектом.

Позбавлення моральних людських якостей – це сила, яка колись створила нацизм і фашизм, та пішла знищувати Людину. Саме вона будувала суспільство без «Людини» в метафізичному сенсі, суспільство зі штучним інтелектом. Це і є справжні мракобіси, які забувають хоч іноді дивитися у дзеркало. Вони навіть думки не допускають про потворність та інфернальність всього того, що роблять і у що вірять [4, с.33].

На думку М. Епштейна, лише активне впровадження, повернення на орбіту науки і освіти соціо-гуманітаристики, дає можливість вийти до вектора техногуманізму, який якраз і реалізує гуманістичний сенс технічної еволюції, розглядає техніку як прояв людського генія і дає можливість розширити поняття людського, а не знищити його. Гуманітаристика, за своєю суттю, єдина можливість зберегти людське під час активних техногенних цунамів, про які заявляють прибічники антитехнізму (релігійні, гуманістичні, екзистенціальні і екологічні напрями якого зараз існують). Сам антитехнізм швидше виглядає як утопія – важко уявити, щоб сучасна людина пішла на заклик Ж.-Ж. Руссо і повернулася до

первісного суспільства, позакидавши всі наукові відкриття і зручності сучасного світу.

Гуманітаристика – єдиний спосіб не занурити науку остаточно і безповоротно в цинізм, який їй властивий. Бажання редукувати і спрощувати привело науку до часткового знищення людського в ній і небезпечного майбутнього, коли наука може знищити людину в цілому. Дещо вульгарний оптимізм, про який говорить Слотердайк, відсилаючи нас буквально на початок 20-го століття, інфікував розум і викоринював людське: «На елегантних і зручних в технічному обслуговуванні штучних ногах з легких металів («справжня німецька модель») мислення шкандибає десь далеко від реальності, і при цьому, особистість і душа, як завжди і звично, підтримуються в ходовому стані. Сбуржуазна філософія техніки витримана абсолютно в душі посібника для одноруких. Ампутована особистість? Нічого, у нас є для вас нова на складі» [5, с. 660]. Небезпека невірності розуміння ролі гуманітаристики так само існує, про що свідчить ще одна думка в роботі Слотердайка. Він посилається на роботу Адрієна Туреля, опубліковану в далекому 1934 році «Технократія, автаркія, генетократія»: «сама філософія, коли готує моделі мислення, піднімається до «прекрасної і в майбутньому абсолютно необхідної протезної системи, яку слід поставити в один ряд, як, щонайменше, рівну по цінності і походженню з протезною системою літака, підводного човна, автомобіля, тощо» і далі «...не слід забувати, що ми, принаймні, з себе самих породжуємо і творимо новий, більш високий рівень машинного протезного стилю, який існував і раніше, який можна назвати в цілому тотальним протезом технічного роду...» [5, с.673].

Тому повернення гуманітаристики в систему вищої освіти та її роль в науці необхідно розглядати як складний, багаторівневий процес, який варто вивчати, прагнути зрозуміти для оптимального втілення. Цей процес дуже важливо зберегти від цинічного бажання редукувати, вульгаризувати, зменшувати значущість гуманітаристики в сучасній науці. В іншому разі, «протезний стиль» приведе до трагічних наслідків і постгуманізм постане у вигляді сумної реальності, в якій вже нічого не можна буде змінити у бік повернення до людського.

Важливо визначити сферу, в якій весь найближчий час відбуватимуться найзахоплюючі битви науки. І ми переконані в тому, що ця сфера прямо і опосередковано буде пов'язана з медициною. Саме тут, в науках про людину і для людини, техніка, нові наукові відкриття знаходять свої нові точки дотику. І,

відповідно, саме в медицині роль гуманітаристики є доволі значною.

На цьому плацдармі вже розгортаються події, пов'язані з технізацією людини і антропологізацією машини. Тому так важливо розглядати можливі точки дотику гуманітаристики саме в медицині, яка активно працює над створенням трансгуманної істоти, а це означає, створює надлюдину, реалізує людське прагнення до самостворення.

Чому гуманітаристика така важлива у сфері вищої медичної освіти? Розглянемо ситуацію детально.

Якщо серед найважливіших навичок 21 століття названа здатність творити, створювати нове, то, безумовно, медицина – це та сфера, де і створюватиметься щось нове постійно. Тому що прагнення людини до самостворення, самовдосконалення, до безсмертя, нарешті, завжди було найважливішим і найжаданішим для людини. Окрім цього, якщо, як стверджує Дж. Хорган, найближчим часом наука розвиватиметься лише там, де від неї бачитимуть реальний матеріальний прибуток (саме тому туди прямуватимуть інвестиції для досліджень), то медична сфера ніколи не страждатиме від браку фінансування. Люди завжди були готові віддати всі свої скарби для продовження молодості, краси і здоров'я. Тому, медицині так важливо виховувати в своєму середовищі вчених, здатних мислити критично, здатних підійти до вирішення питань нестандартно та творчо, здатних створювати щось нове. Творчість в сучасній науці направлена на пошук закономірностей, які відсутні в живій природі, але можуть нескінченно створюватися на комп'ютерних симуляторах. Розширення реальності, про яке говорилося на початку нашої статті, за рахунок нових комп'ютерних технологій вимагає формування творчої еліти, здатної гостро відчувати і таргетовано гнучко реагувати на нові відкриття у різних сферах наук, застосовувати синтетичну методологію для створення нового продукту.

Окреме питання – проблема освіти фахівців, які готові розробляти саму синтетичну методологію, створювати між-, транс-, мета-парадигмальну дисциплінарність. Такі фахівці не можуть часто з'являтися, як самородки на тлі старої наукової парадигми. Їх потрібно виховувати, створювати їм комфортні умови та навчати базовим принципам нелінійності. «Потрібно багато що знати про те, що існує, щоб створити щось небувале. І в той же час потрібно створити щось небувале, щоб ще краще розуміти що існує» [3, с.112]. Комп'ютерні симуляції активно застосовуються в медичній освіті та в науці, створюються нові моделі реальності, які

потребують дослідників, що шукають нових закономірностей. «Зараз завдяки новим технологіям ми вступаємо з універсуму в мультіверсум – в епоху багатомірності, коли починають множитися віртуальні всесвіти, набуваючи все більшої плотьської достовірності» [3, с. 112]. Для таких цілей в системі післядипломної медичної освіти, яка готує докторів філософії, розробляються нові програми, що дозволяють відійти від звичної парадигми освіти. На плечі викладачів філософії лягає відповідальність за формування вченого нового типу, здатного піти від кліше і стандартних конструктів науки.

До речі, той самий автор (М. Епштейн) пророкує створення нового напрямку науки, посилаючись на ідею Френсіса Бекона – наукознавство, як метадисципліни, яка «на основі вивчення і класифікації наук, що вже існують, проектує нові і сприяє їх теоретичному і практичному формуванню» [3, с.114]. Для того, що б бути у стані творця такого рівня – бути здатним на створення нових галузей знання, одного професійного напрямку критично мало. Фахівець повинен вийти за рамки своєї галузі й бути в змозі побачити цілий ряд напрямів, їх цілісність. Піднятися над окремими науковими галузями, чітко усвідомлюючи іманентне їм, учений має бути здатний на трансцендентальний рівень їх розуміння. На це, здебільше, здатний філософ, і це тривалий час не хвилювало науковців. З приходом ери комп'ютерних технологій, синтетичної методології та актуалізацією «проективності» в науках, «наукознавство» стає абсолютно необхідним елементом наукової реальності. І такому наукознавству напевно необхідно вчитися в тих, хто стояв у витоків наукового мислення – у філософів. «Сфера уяви усе більш настійливо входить в саму структуру розвитку сучасного знання, визначає хід наукових революцій. У наш час протиставляти «науку» і «утопію», розум і уяву – означає не помічати рушійних сил науково-технічного прогресу» [3, с. 115].

На жаль, тенденції до маргіналізації філософії, що активно пульсували в 20-му столітті все ще не дають багатьом сучасним діячам науки зрозуміти, що ситуація змінилася і потреба в гуманітаристиці, у філософії особливо, стала вкрай актуальною. Якщо раніше наука приводила все до сфер матеріалізації, сам інтелект, свідомість прагнули опрідметнити, матеріалізувати, то тепер тенденція має протилежну спрямованість. Тепер матеріальний світ, Всесвіт починає мислитися, як інформація, концептуальна різноманітність якої робить її невлугою для матеріалізації, абстрактною.

Ніколи раніше виробництво, техніка, навіть бізнес і реклама не були настільки метафізичними в своїх підставах [3, с.194].

В сучасному світі наука породила такий рівень техніки, що вона сама по собі стала трансцендентальною, тобто такою, що вийшла за межі вузькоспрямованих завдань. Сучасні технології здатні впливати на самі основи всесвіту – інтеграція у сферу свідомості, створення віртуальної реальності, дослідження в області генетики – все це свідоцтво того, що наука переступила саму себе і почала впливати, змінювати основи Всесвіту. А питаннями онтології завжди займалася філософія. Тому ми можемо спостерігати дивний парадокс – коли наука, яка вийшла з лона філософії, у міру здобуття нових відкриттів ставала самовпевненою і сприяла маргіналізації своєї «Almamater», але коли вона досягла певної межі, то сама виявилася на території філософії і почала занурюватися в її питання. Відповідно, філософія більше не прагне стати «корисною і жаданою» для науки, доводячи і відвойовуючи своє місце під сонцем. Наука сама прийшла до філософії, зробила трансцендентальний стрибок і поринула у фундаментальні питання Всесвіту. Вже час закріпити цей союз у сфері вищої освіти, особливо у сфері, яка готує учених, формує філософську і наукову культуру, – саме тому таких фахівців іменують «доктор філософії»

(PhD). Звичайно і сама філософія, конкретно її представники, повинні розуміти всю важливість того, що сталося. Їм не можна знаходитися у вичікувальній позиції і приймати науку як блудного сина. Возз'єднання можливе на рівних правах і відповідальність за результати лежить на плечах філософії, принаймні такою ж мірою. З цього виходить, що підготовка докторів філософії в медицині автоматично потребує кваліфікованих філософів, що розуміють всі аспекти того, що відбувається, усвідомлюють значущість своєї роботи, а, отже, таких, які творче підходять і до власної перепідготовки, перепрошивці для оптимального симбіозу з представниками медичного знання, для сумісного творення нового.

Медицина створена для людини і є сферою, в якій людина вивчається, пізнається, створюється. Створення себе, розуміння себе і вивчення себе означає розширення горизонтів людини, розширення поняття «людина». Саме тут зростатиме і розвиватиметься основне нове в науці, яка потребує гуманітаристики, зокрема у філософії, так, як ніколи раніше. Саме у медичній освіті, в першу чергу, життєво необхідно найближчим часом кардинально переглянути підходи до підготовки діячів науки, розставивши акценти на гуманітаристиці як основі майбутнього плідного союзу

СПИСОК ПОСИЛАНЬ:

1. Утюж І.Г. Гуманітарні науки, як запорука зміни менталітету нації. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Гуманітарні науки: нові вирішення». Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 234 с.
2. Хорган Дж. Кінець науки: Взгляд на ограниченность знания на закате Века Науки / Пер. с англ. М. Жуковой. СПб.: Амфора, 2001. 479 с.
3. Эпштейн М.Н. От знания – к творчеству. Как гуманитарные науки могут изменять мир. М.; СПб.: Центр гуманитарных инициатив, 2016. 480 с.
4. Утюж И. Г. Новый виток глобализации: анатомия технократизма Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: ідеї миру та ненасильства у змінах глобального порядку: Матеріали VII міжнародної конференції (м. Запоріжжя 24 березня 2017 р.), ЗНУ, Запоріжжя, 2017 р. С. 31-33.
5. Слотердайк П. Критика цинического разума. Пер. с нем. А. Перцева; испр. изд-е. Екатеринбург: У-Фактория, М.: АСТ Москва, 2009. 800 с.

REFERENCES:

1. Utiuzh I.H. Humanitarninauky, yak zaporukazminymentalitetunatsii.// Materialy III mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Humanitarninauky: novivyrishennia». Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD», 2017. 234 s.
2. Horgan Dzh. Konec nauki: Vzglyadna ogranichennost znaniya na zakateVekaNauki / Per. s angl.M. Zhukovoj. SPb.: Amfora, 2001. 479 s.
3. Epshtejn M.N. Ot znaniya k tvorcestvu. Kak gumanitarnye nauki mogut izmenyat mir. M.; SPb.: Centr gumanitarnyh iniciativ, 2016. 480 s.
4. Utyuzh I. G. Novyj vitok globalizacii: anatomiya tehnokratizma Sotsialne prohnozuvannia ta proektuvannia maibutnoho krainy: idei myru ta nenasylstva u zminakh hlobalnoho poriadku: Materialy VII mizhnarodnoi konferentsii (m. Zaporizhzhia 24 bereznia 2017 r.), ZNU, Zaporizhzhia, 2017 r. S. 31-33.
5. Sloterdajk P. Kritika cinicheskogo razuma Per. s nem. A. Perceva; ispr. izd-e. Ekaterinburg: U-Faktoriya, M.: АСТ Москва, 2009. 800 s.

УДК: 1.3-043.96:[001+37]"312"

<https://doi.org/10.26661/2413-2284-2019-2-40-17>© **Утюж И.Г.**

доктор философских наук, профессор, зав. кафедрой общественных дисциплин
Запорожского государственного медицинского университета
(г. Запорожье, Украина)
ytyh13@ukr.net

© **Спица Н.В.**

кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры общественных дисциплин
Запорожского государственного медицинского университета
(г. Запорожье, Украина)
nspitsa@meta.ua

РЕНЕССАНС СОЦИОГУМАНИТАРНОГО ЗНАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ И ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В данной статье предложено исследование некоторых причинно-следственных связей, которые приводят современное общество к ренессансу гуманитаристики в науке и образовании. Авторы раскрывают новые тенденции развития научного познания в современном мире, которые логично влияют и на изменения в системе образования. Доказывается, что как наука, так и практика испытывают кардинальные изменения, которые возрождают актуальность того, что еще в середине прошлого века, казалось бесспорно устаревшим архаизмом для многих – гуманитаристики (под данным термином мы имеем в виду совокупность гуманитарных дисциплин, которые изучают человека, человечество и Вселенную в целом, в которой человек существует). Согласно такой тенденции, сам институт высшего образования оказывается в эпицентре трансформаций, которые абсолютно изменяют положение гуманитарных дисциплин в образовании и науке. Отмечается, что современный университет возвращается к тому, из чего он когда-то родился, как средневековая высшая школа – к философии, в первую очередь.

Ключевые слова: гуманитаристика, социогуманитарные дисциплины, синтетическая методология, проективные науки, техногуманизм, антитехнизм, постгуманизм.

УДК: 1.3-043.96:[001+37]"312"

<https://doi.org/10.26661/2413-2284-2019-2-40-17>© **Iryna Utyzh**

Doctor of Philosophy,
Professor, Head of the Department of Social Studies Zaporozhye State Medical University,
(Zaporizhzhya, Ukraine)
ytyh13@ukr.net

© **Natalia Spitsa**

PhD, Associate professor, Associate professor of the Department of Social Studies
Zaporozhye State Medical University
(Zaporizhzhya, Ukraine)
nspitsa@meta.ua

RENAISSANCE OF SOCIO-HUMANITARIAN KNOWLEDGE IN MODERN SCIENCE AND EDUCATION

Summary. The article proposes a study of some causal relationships that lead modern society to the renaissance of humanities in science and education. The authors reveal new trends in the development of scientific knowledge in the modern world, which logically affect changes in the education system. It is proved that both science and practice are undergoing cardinal changes that revive the relevance of what in the middle of the last century seemed to be irrevocably obsolete archaism for many – humanities (by this term we mean the totality of humanitarian disciplines that study man, humanity and the universe as a whole where man exists). According to this trend, the institution of high education itself is at the epicenter of transformations that absolutely change the position of the humanities in education and science. It is noted that the modern university is returning to what it was once born from, as a medieval high school – to philosophy, first of all. The return of the humanities to the university education system and its role in science must be seen as a complex, multi-level process that must be studied and sought to be understood for optimal implementation. It is very important to

---

preserve this process from the cynical desire to reduce, vulgarize, and diminish the importance of humanities in modern science. Otherwise, "prosthetic style" will lead to tragic consequences and posthumanism will appear in the form of a sad reality in which nothing can be changed in the direction of return to the Human. Medicine is an area where something new will be created constantly, because it will never suffer from a lack of funding. People were always ready to give all their treasures for the continuation of youth, beauty and health. That is why it is so important for medicine to educate in its environment scientists who are able to think critically, able to approach the issues of non-standard and creative, able to create something new. Creativity in modern science is aimed at finding patterns that are not present in nature, but can be created endlessly on computer simulators.

The augmentation of reality with the help of new computer technologies requires the formation of the creative elite, able to acutely feel and target flexibly to new discoveries in various fields of science, to apply a synthetic methodology for the creation of a new product. In order to be able to create new fields of knowledge, one professional field is critically scarce. The specialist must go beyond the scope of their industry and be able to see a number of directions, their integrity. To rise above particular scientific fields, with a clear awareness of what is inherent in them, the scientist must be capable of a transcendental level of their understanding. Science itself came to philosophy, made the transcendental leap and plunged into fundamental questions of the Universe. It is time to consolidate this union in the field of university education, especially in the field of preparing scientists, forming a philosophical and scientific culture, which is why such specialists are called "PhD".

Key words: humanities, socio-humanitarian disciplines, synthetic methodology, projective sciences, techno-humanism, anti-technism, posthumanism.